F.Y.
July 2017

Reg. No. ....

Name ....

846

First Year Higher Secondary Improvement Examination

Part - III

SANSKRIT SASTHRA

Maximum : 80 Scores

Time : 2½ Hours
Cool off time : 15 Minutes

General Instructions to Candidates :

- There is a 'Cool off time' of 15 minutes in addition to the writing time of 2½ hrs.
- You are neither allowed to write your answers nor to discuss anything with others during the 'cool off time'.
- Use the 'cool off time' to get familiar with questions and to plan your answers.
- Read questions carefully before answering.
- All questions are compulsory and only internal choice is allowed.
- When you select a question, all the sub-questions must be answered from the same question itself.
- Electronic devices except nonprogrammable calculators are not allowed in the Examination Hall.

निर्देशाः –

सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः ।

प्रश्नान् सावधानं पठित्वा उत्तरयत ।

'क' विभागः । (व्याकरणम्)

कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत । **(7 × 1 = 7)**

1. अचां भेदाः .... । (प्रत्याहाराः, सवर्णाः, ह्रस्वदीर्घप्लुताः)

2. तुल्यास्यप्रयत्नं .... । (संहिता, सवर्णम्, पदम्)

3. सुध्युपास्यः इत्यत्र यणादेशः केन सूत्रेण विधीयते? (आद्गुणः, वान्तोयिप्रत्यये, इकोयणचि)

4. पेष् + ता – पेष्टा, अत्र .... स्यात् । (श्चुत्वम्, ष्टुत्वम्, जशत्वम्)

5. पुनर् रमते इत्यस्य प्रथमः रेफः केन लुप्यते? (रोऽसुपि, रोरि, हशि च)

6. हरि: शेते इत्यत्र विसर्ग: कथं विहित:? (हशि च, वा शरि, ससजुषो रु:)

7. कर्तुरीप्सिततमं .... । (करणं, कर्ता, कर्म)

8. अध: प्रदत्तेषु प्रत्याहारेषु अन्तर्भूतानि अक्षराणि लिखत । (जश्, अण्, एच्) (3)

9. अध: प्रदत्तस्य सूत्रस्य संज्ञा विधायकत्वे किं प्रयोजनम् इति सोदाहरणं समर्थयत । (3)
वृद्धिरादैच्

10. यथोचितं योजयत । (5)

'क' विभाग:		'ख' विभाग:	
1.	दैत्य + अरि: – दैत्यारि:	i.	एत्येधत्यूठ्सु
2.	उप + एति – उपैति	ii.	आद्गुण:
3.	देव + ऐश्वर्यं – देवैश्वर्यम्	iii.	एचोऽयवायाव:
4.	गङ्गा + उदकं – गङ्गोदकम्	iv.	अक: सवर्णेदीर्घ:
5.	विष्णो + ए – विष्णवे	v.	वृद्धिरेचि

11. अधोदत्तां प्रक्रियां क्रमीकृत्य लिखत । (3)
तद् + शिव:
तज् + शिव: – शच्छोऽटि
तच् + शिव: – खरि च
तच्छिव: – स्तो: श्चुना श्चु: ।

12. उचितसूत्राणि कोष्ठकात् चित्वा लिखत । (4)
शिवस् + अर्च्य:
शिवर् + अर्च्य: ....
शिव उ अर्च्य: ....
शिवोऽर्च्य: ....
शिवोऽर्च्य: ....
(एङ:पदान्तादति, आद्गुण:, अतोरोरप्लुतादप्लुते, ससजुषोरु:)

13. अधः प्रदत्तान्यक्षराणि वर्गीकुरुत । (4)

इ, ण, लृ, क, अ, ल, न, ज, ह, य, ञ, श

(अनुनासिकः, दन्त्यः, तालव्यः, कण्ठ्यः)

14. यथोचितं योजयत । (3)

क.	सच्चित्	जशत्वम्	अनुनासिकादेशः
ख.	वागीशः	प्रत्यये भाषायां नित्यम्	झलांजशोऽन्ते ।
ग.	चिन्मयं	स्तोः श्चुना श्चुः	श्चुन्वम्

15. केषां धातूनां योगे अकथित कर्म संभाव्यते? (3)

16. रेखाङ्कितपदयोः विभक्तिं सप्रमाणं लिखत । (4)

क. धावतः अश्वात् पतति ।

ख. भक्तः हरिं भजति ।

17. रेखाङ्कितपदं कस्मिन् विभागे अन्तर्भवति? (1)

स्थाल्यां पचति (औपश्लेषिकः, अभिव्यापकः, वैषयिकः) ।

ख विभागः । (तर्कसंग्रहः)

कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं लिखत । **(5 × 1 = 5)**

18. न्यायदर्शनस्य उपज्ञाता कः? (गौतमः, कणादः, जैमिनिः)

19. अधोनिर्दिष्टेषु कः द्रव्ये न अन्तर्भवति? (सुवर्णं, रुपं, दिक्)

20. संज्ञासंज्ञि सम्बन्ध ज्ञानम् .... । (उपमानम्, अनुमानम्, प्रत्यक्षम्)

21. अधोनिर्दिष्टेषु कः गणे न अन्तर्भवति? (संशयः, विपर्यः, स्मृतिः)

22. शब्दगुणकं .... (वायुः, पृथिवी, आकाशः)

23. मनः, दिक्, पृथिवी एतेषु विभुद्रव्यं, मूर्तद्रव्यं, भूतद्रव्यं च विवेचयत । (3)

24. यथोचितं योजयत । (5)

असाधारणम्	शरीरान्तः सञ्चारी	गुणः
संस्कारमात्रजन्यं	कारणम्	वायुः
प्राणः	संयोगनाशकः	दुःखम्
विभागः	वेदनीयम्	करणम्
प्रतिकूल	ज्ञानम्	स्मृतिः

25. अधः प्रदत्तान्यधिकृत्य लघुटिप्पणीं लिखत । (6)

आपः, तेजः

26. देहलीतः काश्मीर दूरे वर्तते – अत्र दैशिकपरत्वं कस्य दैशिक अपरत्वं कस्य? (2)

27. प्रदत्तयोः समवायि असमवायि निमित्तकारणानि लिखत । (6)

घटः, पटः

28. अधोलिखित प्रत्यक्ष ज्ञानेषु सन्निकर्षान् विवेचयत । (4)

वृक्षे वानरं पश्यति ।

वृक्षे कपिशं वानरं पश्यति ।

वानरस्य शब्दं श्रुणोति ।

वानरः वृक्षे नास्ति ।

29. पञ्चावयववाक्यानि अधिकृत्य लघुटिप्पणीं लिखत । (4)

30. वाक्यार्थ ज्ञानहेतवः के? गौः अश्वः पुरुषः हस्ति । (2)

इति न प्रमाणं कुतः?

31. शब्दो नित्यः कृतकत्वात् अत्र हेतौ कः दोषः? (1)

(विरुद्धः, सव्यभिचारः, पक्षः)

32. भूतले घटो नास्ति, रामः कृष्णो न इत्यस्मिन् कयोः अभावयोः बोधो जायते । (2)

July 2017

FIRST YEAR HIGHER SECONDARY EXAMINATION, ~~MARCH/ SEPT. 20.16.~~
(Scheme of Valuation)

Subject: Sanskrit Sasthra | Code No: 846

Qn.No	Scoring Indicators	Split Score	Total Score
	क विभागः		
1.	ह्रस्वदीर्घप्लुताः इति लेखने एकः अङ्कः	1	1
2.	सवर्णं इति लेखने एकः अङ्कः।	1	1
3.	इकोयणचि इति लेखने एकः अङ्कः।	1	1
4.	षट्त्वम् इति लेखने एकः अङ्कः।	1	1
5.	शरि इति लेखने एकः अङ्कः।	1	1
6.	वा शरि इति लेखने एकः अङ्कः।	1	1
7.	कर्तुरीप्सिततमं कर्म इति लेखने एकः अङ्कः	1	1
8.	ज, ब, ग, ड, द , अ इ, उ , ए ओ, ऐ औ	1+1+1	3
9.	आत्, ऐच् च वृद्धिसंज्ञः स्यात्। आत् इत्यनेन दीर्घः अकारः। ऐच् इत्यनेन ऐ औ एवं दीर्घः अकारः, ऐ, औ च वृद्धिसंज्ञः स्यात् इत्यर्थः। उदा: कृष्ण + एकत्वम् - कृष्णैकत्वम्	2+1	3
10.	यथोचितं योजयत। ① अकः सवर्णे दीर्घः ② एत्येधत्यूठ्सु ③ वृद्धिरेचि ④ आद्गुणः ⑤ एचोऽयवायावः	1+1+1+1+1	5
12.	स्तोः श्चुना श्चुः, खरि च, शश्छोऽटि इति क्रमशः लेखनाय एकैकस्य एकैकः अङ्कः।	1+1+1	3

Qn.No	Scoring Indicators	Split Score	Total Score
12.	ससजुषो रुः, अतो रोरप्लुतादप्लुते, आद्गुणः, एङः पदान्तादति इति क्रमशः लेखनाय एकैकस्य एकैकः अङ्कः।	1+1+1+1	4
13.	दन्त्याः (लृ, ल, थ, न) तालव्याः (इ, ञ, श, ज) कण्ठ्याः (अ, क, ह) अनुनासिकाः ण, न विविच्य लेखनाय चत्वारः अङ्काः	4	4
14.	सच्चित् - स्तोः श्चुना श्चुः - श्चुत्वम् वागीशः जश्त्वम् झलां जशोऽन्ते चिन्मयम् प्रत्यये भाषायां नित्यम् अनुनासिकादेशः	1+1+1	3
15	दुह्, याच्, पच्, दण्ड्, रुधि, प्रच्छ्, चि, ब्रू, शास्, जि, मथ्, मुषाम्, नी, हृ, कृष्, वह्।	3	3
16	ध्रुवमपाये अपादानम्, अपादाने पञ्चमी कर्तुरीप्सिततमं कर्म, कर्मणि द्वितीया। संज्ञाविधायकसूत्रं, विभक्तिविधायकसूत्रं च लिखित्वा समर्थनाय चत्वारः अङ्काः।	2+2	4
17	औपश्लेषिकः इति लेखनाय एकः अङ्कः	1	1

Qn.No	Scoring Indicators	Split Score	Total Score
	ख विभाग:		
18.	गौतमः	1	1
19	रूपम्	1	1
20	उपमानम्	1	1
21.	स्मृतिः	1	1
22.	आकाशः		
23	मूर्तद्रव्यं - मनः विभुद्रव्यं - दिक् भूतद्रव्यम् - पृथिवी विविच्य लेखने एकैकस्य एकैकः अङ्कः।	1+1+1	3
24	असाधारणं कारणं करणम् संस्कारमात्रजन्यं ज्ञानं स्मृतिः प्राणः शरीरान्तःसञ्चारी वायुः विभागः संयोगनाशकः गुणः प्रतिकूलवेदनीयं दुःखः	1+1+1+1+1	5
25	उष्णस्पर्शवत् तेजः। तच्च द्विविधम्। नित्यमनित्यञ्च। नित्यं परमाणुरूपम्। अनित्यं कार्यरूपम्। पुनः त्रिविधम्। शरीरेन्द्रियविषयभेदात्। शरीरमादित्यलोके। इन्द्रियं रूपग्राहकं चक्षुः कृष्णताराग्रवर्ति। विषयः चतुर्विधः भौम दिव्य औदर्य आकरजभेदात्। एवं आपस्य च लेखने एकैकस्य अङ्कत्रयम्।	3+3	6
26	देहली - दैशिक अपरत्वम्। काश्मीरः - दैशिक परत्वम्। एकैकस्य एकैकः अङ्कः	1+1	2

Qn.No	Scoring Indicators	Split Score	Total Score
	समवायि — असमवायि — निमित्तकारणम्		
27.	घटः — कपालौ — कपालसंयोगः — कुलालः	1+1+1	6
	पटः — तन्तवः — तन्तुसंयोगः — तन्तुवायः	1+1+1	
	उचितानां कारण लेखनाय एकैकः अङ्कः		
28	संयोगः, संयुक्तसमवायः, समवायः, विशेषणविशेष्यभावः एकैकस्य एकैकः अङ्कः।	1+1+1+1	4
29	सदुत्तर लेखनाय चत्वारः अङ्काः।	4	4
30.	आकांक्षा, योग्यता, सन्निधिः। आकांक्षा विरहात्।	1+1	2
31	विरुद्धः इति लेखनाय एकः अङ्कः।	1	1
32.	अत्यन्ताभावः, अन्योन्याभावः एकैकस्य एकैकः अङ्कः।	1+1	2
	आहत्य	40	40
	क विभागः	40	40
	ख विभागः	40	40
	सम्पूर्णतया अङ्काः:	80	80